

Het kan altijd anders

Door
Gerda Lubberdink

December 2007
Begeleidingsmotieven nummer 1

Inhoud

Pagina

- 4.   Het kan altijd anders
                  Inleiding

- 6.   Van beweging naar rust

- 28.   Betrokkenheid

- 51.   Nawoord

Het kan altijd anders

Didactische en pedagogische tips rondom twee thema's:

- rust of onrust in de klas en
- de betrokkenheid van leerlingen

Medewerkers van de Begeleidingsdienst voor vrijescholen hebben op hun maandelijkse studiedagen aan deze publicatie gewerkt. Het initiatief ontstond toen ik op een dag vroeg aan mijn collega's of zij ook vaak dezelfde vragen kregen van leraren uit het veld en of zij ook regelmatig gelijksoortige adviezen gaven. Iedereen herkende dat. We waren benieuwd of onze adviezen overeen zouden komen en we begonnen ze structureel op onze bijeenkomsten uit te wisselen.

We kwamen twee hoofdthema's op het spoor:

1. Hoe kunnen we een (te) onrustige klas helpen rustiger te worden?
2. Hoe kunnen we de betrokkenheid van leerlingen vergroten?

Na het uitwerken van deze vragen leek het ons een goed idee onze diverse antwoorden in de vorm van een brochure breder beschikbaar te stellen.

De opbouw van de brochure is tweeledig:

Visie

Om te zoeken wat de oorzaak en de achtergrond is van een onrustige klas of een niet-betrokken leerling is het helpend om verschillende gezichtspunten te belichten. Deze hebben we vertaald in uitspraken of stellingen die een bepaalde visie vertegenwoordigen.

De uitgangspunten maken een diagnose mogelijk en daaruit volgt weer de aanpak die gekozen kan worden.

Tips

Op basis van deze diverse gezichtspunten hebben we allerlei tips verzameld, waarmee een leraar concreet aan de slag kan gaan.

We hopen dat de visies herkenbaar zijn of worden en dat de tips zin geven om met nieuwe instrumenten pedagogisch en didactisch te handelen, want:
het kan altijd anders!

Namens de onderbouwconsulenten van de Begeleidingsdienst voor vrijescholen,

Gerda Lubberdink

Van Beweging naar rust

1. Visie op beweging en rust

Kunstzinnige elementen kunnen rustgevend werken.

Tips voor de praktijk

1. Werken met ritmes die opzwiepen, maar ook met ritmes die tot rust brengen.
Van vv_vv_ naar _vv_vv
2. Vormen kunnen rustgevend werken, denk maar aan de inwikkelende spiraal.
3. Kleuren brengen rust. Even met een krijtje een rood tekenen dat door blauw wordt ingesloten > (dagelijks even 5 minuten.)
Vormmetamorfozes. Een drukke beweging die langzaam tot rust wordt gevoerd.
4. Neuriën op een lied.
5. Lopen op een gedicht zonder te spreken.
6. Snelle ritmes over laten gaan in langzame ritmes.

2. Visie op beweging en rust

De kinderen zijn snel afleidbaar.

De aandacht kan gepakt worden door het verrassingselement.

Tips voor de praktijk

1. Trek de aandacht van de kinderen door iets bijzonders uit je tas tevoorschijn halen.
2. Schrijf zwijgend iets op het bord dat niet meteen duidelijk is.
3. Bereid de les duidelijk voor, door bijvoorbeeld een mooie plaat neer te zetten.
4. Begin onverwachts met een nieuw gedicht.
5. Kijk plotseling heel verrast (alsof je opeens iets bedenkt of ziet).
6. Ga even naar buiten om een tikspel te doen.

3. Visie op beweging en rust

Tijdens individueel schriftelijk werk komt het kind tot rust.

Tips voor de praktijk

1. Deel blaadjes uit en laat de getallen van 1 t/m 24 in een spiraalvorm opschrijven.
2. Werk op het bord. Op het bord staat bijvoorbeeld al een opdracht. De kinderen weten dat ze daar aan moeten beginnen. (Liefst in combinatie met iets wat te ontdekken valt).
3. Maak vooraf afspraken. Spreek bijvoorbeeld met de klas af dat ze binnenkomen en beginnen met het afwerken van de tekst van de dag daarvoor.
4. Wissel altijd het klassikale werk af met opdrachten die een individueel karakter hebben.

4. Visie op beweging en rust

De kinderen trekken naar binnen wanneer er bewustzijn in het beleven gebracht wordt.

Aanspreken van geheugen en denken.

Tips voor de praktijk

1. Vraag: "Wie weet nog wat ik gisteren verteld heb?"
2. Kijk vooruit: wat denk je dat we vandaag gaan doen. Je weet wat we gisteren hebben gedaan. Wat zou de volgende stap kunnen zijn?
3. Laat doorddenken: "Gisteren heb ik jullie een vormtekening gegeven. Hoe zou je die kunnen afmaken?"
4. Werk aan het geheugen: "Ik heb jullie gisteren een vraag gegeven. Wie weet het antwoord daarop?" (lange termijn, door de nacht heen)
5. "Ik noem 5 getallen, luister....
Wie kan ze na zeggen (Uitbreiden) (korte termijn)"

5. Visie op beweging en rust

Jonge kinderen reageren uitermate sterk op aangeleerde gewoontes.

Tips voor de praktijk

1. Zorg dat het voor de kinderen duidelijk is hoe de dag begonnen wordt en laat dat een gewoonte worden. Zo kan er ook gekeken worden naar de opzet van het hoofdonderwijs en alle vaklessen.
2. Werk met kinderen aan gewoontes rondom het stellen van vragen.
3. Voer duidelijk een stilteteken in.
4. Stel (gespreks)regels: “Als ik spreek dan zwijgt de klas, andersom natuurlijk ook.”

6. Visie op beweging en rust

Het onrustige gedrag van een kind of klas kan het resultaat zijn van de onrustige houding van een leerkracht.

Tips voor de praktijk

1. Beweeg niet mee.
2. Maak gebruik van een meditatie: Ich trage ruhe in mir.....
Onze Vader....
3. Visualiseer een lichtzuil voor waar je bewust in gaat staan en neem vanuit daar de klas waar.
4. Kies een opdracht die je voor jezelf de klas mee inneemt.
Bijvoorbeeld: wat is de kleur van de schoenen van de kinderen?
5. Verplicht jezelf om niet te veel te bewegen in de klas.
Ook eens gaan zitten aan het bureau.
6. Laat je eens observeren door een collega met de vraag:
“Hoe is mijn houding? “
7. Zing zelf niet mee als de klas zingt.
8. Kijk bij de terugblik 's avonds eens naar je eigen looppatroon door de klas.
9. Doe een ademhalingsoefening. Bijvoorbeeld: adem in door de neus, houd de adem laag in de buik vast en adem rustig weer uit.
10. Maak bewust contact met de grond. Voel je hiel, voorvoet, enz.
11. Wees je bewust van de wijze waarop je staat.

7. Visie op beweging en rust

Een klas met een hysterische constitutie kan de oorzaak zijn van een structurele onrust.

Tips voor de praktijk

1. Zie oefeningen hysterische constitutie.
(Onder andere uit de heilpedagogische cursus van Rudolf Steiner)
2. Klappen: versnellen, pauze, vertragen.
3. De grenzen binnen een klas duidelijk aangeven. De bewegingsruimte moet helder zijn.
4. Maak je niet te veel zorgen over deze kinderen.
5. Ga niet mee in de paniek of woede-explosies. Blijf rustig.
6. Voer het tempo van werken bewust op, zodat de kinderen daarna zelf tot rust willen komen.
7. Beweeg als leerkracht innerlijk mee met de klas.

8. Visie op beweging en rust

Gedachtes en gevoelens van de volwassenen werken door tot in het gedrag van de kinderen.

Tips voor de praktijk

1. Zorg voor een goede terugblik van de klas, waarbij je vooral kijkt naar de bewegingsdynamiek van de klas en wat je daar zelf aan beleefd hebt.
2. Stel jezelf 's avonds de vraag: "Welk wonder is er vandaag gebeurd?"
3. Ga door zelfonderzoek na welke gevoelens er bij jou speelden op de momenten van onrust.
4. Probeer, voordat je de klas ingaat, met een helder bewustzijn de gevoelens en beslommeringen van de dag achter je te laten "aan de kapstok."
5. Signaleer bij jezelf wanneer de zorg van alledag de kop opsteekt en neem bewust afstand. Dit is effectiever dan te proberen je gedachten te onderdrukken. De spanningen die dat oproept merken de kinderen direct.

9. Visie op beweging en rust

Het spelelement, de Spieltrieb, is een passend element voor een jong kind.

Tips voor de praktijk

1. Pas een gedicht aan de stemming van de klas aan.
Stormstemming ► stormgedicht.
2. Leid op het moment dat er drukte op komst is, deze drukte af door het spelelement op te pakken in de les. Zorg ervoor dat het spel past bij de inhoud van de les.
3. Spreek zo nu en dan de competitiedrang bij kinderen aan. Maak er een quiz van of een klein wedstrijdje.
4. Breng de leerstof zo dat er een beweging of handeling aan gekoppeld wordt. Zoals bij het rekenen het gooien van een bal tijdens het oefenen van de tafels.
5. Verzin een spelvorm wanneer een klas erg moppert op een opdracht. Leer kinderen zelf een strategie toe te passen.
Bijvoorbeeld: wat kan ik zelf verzinnen, zodat het wel leuk wordt.

10. Visie op beweging en rust

Humor werkt harmoniserend in het onderwijs.

Tips voor de praktijk

1. Zorg ervoor dat de kinderen elke dag een keer flink gelachen hebben.
2. Maak een grap of laat kinderen eens een mop vertellen.
3. Los beweeglijkheid op door een kwinkslag te maken.
4. Geef het plezier de ruimte in de klas, ook al kan dat soms erg onrustig zijn.
5. Geniet van de humor van de kinderen.
6. Probeer 'luchtig' te corrigeren.
7. Humor bewerkstelligt meer dan bestraffing.

11. Visie op beweging en rust

Kinderen begrijpen beelden soms beter.

Tips voor de praktijk

1. Gebruik beelden uit verhalen om de onrust te 'bespreken'. Niet verstandelijk maar vanuit het beeld.
2. De onrust weergeven als donder en deze uit laten voeren door het rammelen met de vuisten op de tafel, daarna laten roffelen met de vingers op de tafel als de regen, vervolgens wrijven over de tafel als de waiende wind.....
3. Spreek in beelden: " Nu zijn we als een rimpelloos meertje, waarin alle sterren in de nacht weerspiegeld kunnen worden".

12. Visie op beweging en rust

De klas kan tot rust gebracht worden door aan te sluiten bij de onrust of de beweging.

Tips voor de praktijk

1. Een lied zingen met ondersteuning van bewegingen.
2. Een ritme na laten klappen en dat langzaam tot rust brengen (trager laten worden, laten veranderen)
3. Spel: als ik op de trommel sla, dan sta je meteen stil.
4. Een oefening voor- en achteruit laten uitvoeren. Vooruit beweeglijk, achteruit moeten de kinderen bij zichzelf zijn.

14. Visie op beweging en rust

Gericht boos worden is soms een goed middel om de kinderen in de rust te brengen.

Tips voor de praktijk

1. Wordt boos op de situatie, niet op de kinderen.
2. Vanuit het volbewuste een donderpreek houden, waarna de lucht geklaard moet zijn.
3. Sluit, zo mogelijk, aan bij de vertelstof.
Bijvoorbeeld Mozes' boosheid op het volk als het om het gouden kalf danst of Thors woede als hij zijn hamer kwijt is.

15. Visie op beweging en rust

Hoe beter de diagnose van het onrustige klimaat, des te beter is de therapie.

Tips voor de praktijk

1. Verdiep je door studie, intervisie en gesprek in het vraagstuk van de klas en bedenk en zoek van daaruit een therapie.
2. Zet de gehele klas eens op de kinderbespreking.
3. Voer gesprekken met collega's over de onrust in de klas.
4. Vraag eens een collega om waar te nemen in de klas.
5. Pak het onrustige gedrag gericht aan. Bijvoorbeeld: "Kinderen, ik dacht thuis: dit moet helemaal anders, vandaag gaan we daarom ....".

16. Visie op beweging en rust

De nacht brengt vaak een antwoord met zich mee.

Tips voor de praktijk

1. Neem de vraag elke nacht mee en luister naar het antwoord op het moment van het ontwaken...
2. Neem je tijd om vragen te formuleren. Besteed minder tijd aan het zoeken naar een antwoord. Dat komt je toe.
3. Ontwikkel het gevoel dat je hulp kunt krijgen uit de geestelijke wereld.

17. Visie op beweging en rust

Het stemgebruik van de leerkracht heft grote invloed op de rust en onrust in de klassensituatie.

Tips voor de praktijk

1. Spreek duidelijk en gevormd met nadruk op de medeklinkers.
2. Zet je stem laag in
3. Probeer de onrust niet te overschreeuwen. Blijf rustig en zacht spreken.
4. Spreek niet te snel.
5. Bouw een pauze in tijdens het spreken zodat je de aandacht lokt.

18. Visie op beweging en rust

Vaak gaat de onrust van enkele kinderen uit.

Tips voor de praktijk

1. Behandeling van een enkel kind, kan vaak gevolgen hebben voor de rest van de klas.
2. Bespreek kinderen in de kinderbespreking die problemen hebben met rust/onrust.
3. Spoor de onrusthaarden op (lokaliseren).
4. Advies over plaats in de klas of over bijvoorbeeld iedere dag even echt een contactmoment met dat kind, zodat je hem/ haar later met een blik kunt aanspreken.

19. Visie op beweging en rust

Een gestructureerde omgeving bevordert de rust.

Tips voor de praktijk

1. Zorg voor een vaste ordening van de klas. Materialen, opstellingen en dergelijke kunnen een vaste structuur hebben.
2. Zorg voor een heldere doorzichtige organisatie van de klas.
3. Geef zaken de tijd. Zorg ervoor dat kinderen niet hoeven te haasten.
4. Zorg voor een goede tijdsindeling.
5. Voorkom chaos in vensterbanken, op tafels of op het bureau.

20. Visie op beweging en rust

Een goede communicatie tussen leraar en leerling is van groot belang.

Tips voor de praktijk

1. De communicatie moet helder en volgbaar zijn.
2. Benoem het gewenste gedrag concreet. Bijvoorbeeld: "Ik wil dat jullie je pen neerleggen en stil naar het bord kijken".
3. Benoem het gewenste gedrag neutraal/oordeelsvrij. Dus in plaats van: "Jongen je stoort alweer", "Wil je je mond houden en naar het bord kijken".
4. Kijk rond of de leerlingen doen wat gevraagd wordt en doe dat consequent. Maak daar een gewoonte van.
5. Geef regelmatig complimenten als het gewenste gedrag bereikt is.
6. Geef eenduidige boodschappen. Dus niet: "Lieve jongen, je kraamt onzin uit".
7. Wees zichtbaar voor de groep of voor een enkel kind als je communiceert.
8. Spreek goed verstaanbaar.

21. Visie op beweging en rust

Tips voor de praktijk

22. Visie op beweging en rust

Tips voor de praktijk

Betrokkenheid

1. Visie op betrokkenheid

De betrokkenheid van de leraar werkt door op de houding van de kinderen.

Tips voor de praktijk

1. De leerkracht staat zelf enthousiast voor het onderwijs dat hij brengt. Verdiep je regelmatig (met elkaar) in het leerplan en onderwijs, pedagogisch en didactisch.
2. Creëer een onderzoeksgebied waaraan je je schoolt en dat je waarneming richt. Bijvoorbeeld: wanneer wordt een kind bleek?
3. Zoek vooral een eigen ingang tot de periodes. Durf te zoeken naar een eigen vormgeving. Werk en periode-opzet van collega's kunnen daarin als inspiratie ondersteunen.
4. Laat zien wanneer iets in de leerstof je verrast. Laat merken aan de kinderen wanneer je een ontdekking gedaan hebt. Wees enthousiast voor eigen ontdekkingen.
5. Zoek samen. Vraag de kinderen mee te zoeken naar inspiratie wanneer het je zelf niet lukt. Geef nooit ongeïnspireerd les.
Zeg bijvoorbeeld: "dit vind ik zo moeilijk te begrijpen....."

2. Visie op betrokkenheid

De prikkeling van de werkopdracht moet intensief zijn om zo in de leerling een beleving op te kunnen roepen.

Tips voor de praktijk

1. Sluit aan bij de actualiteit, bij de beleving van de leerling. Deze actualiteit kan de omgeving zijn waarin het kind opgroeit, zijn belevingswereld. Natuurlijk ook bij datgene wat er op dat moment in de klas (in de wereld) leeft.
2. Rudolf Steiner geeft aan dat het onderwijs, waarmogelijk, met sterke gevoelsinhouden verbonden dient te worden opdat de kinderen zich ermee kunnen en willen verbinden.
3. Pas de leerstof aan de ontwikkelingsfase van de kinderen aan. Bijvoorbeeld: tot en met de derde klas leeft het kind uitermate sterk in beelden. Gebruik deze ingang om de leerstof vorm te geven
4. Neem de tijd.
Laat de kinderen niet eerder met een opdracht beginnen dan dat ze de gelegenheid hebben gehad zich ermee te verbinden.
Geef daarom ruimte aan oriënterende opdrachten en wees concreet in de opdrachten.
5. Aansluiten bij bijvoorbeeld de lijn van de vertelstof.

3. Visie op betrokkenheid

Temperamentsdidactiek laat kinderen naar hun aard instappen.

Tips voor de praktijk

1. Varieer in werkvormen en onderwijsinhoud.
2. Bestudeer de eerste twee voordrachten van de seminar-besprekingen en stel jezelf de opdracht om de inhoud daarvan op een werkgebied over te zetten. Hoe doe ik dat bijvoorbeeld met het tekenen?
3. Kies elke dag een temperament dat je centraal stelt, zodat je niet alle temperamenen in hoeft te zetten maar dat het accent op één temperament komt te liggen.
4. Hang het werk van de kinderen op in temperamentgroepen en vraag aan de kinderen naar de wijze waarop ze gegroepeerd zijn.
5. Besteed een of twee studiedagen met het team aan temperamentsdidactiek, zodat de blik van de gehele school erop gericht is.
6. Kruip in de huid van een bepaalde leerling. Kies een moment waarop de kinderen aan het werk zijn en jij kunt observeren. Probeer je nu vijf minuten helemaal in te leven in wat het kind doet.
7. Hanteer verschillende leerwegen aansluitend bij de temperamenen. Bijvoorbeeld: Leren door inzicht voor de melancholici.

4. Visie op betrokkenheid

Bronnendidactiek bevordert de aansluiting van het onderwijs met de bronnen van het kind.

Tips voor de praktijk

1. Verzorg concreet de zeven levensprocessen in de didactiek.
2. Zoek bij elk vak uit wat de natuurlijke verhouding van het kind is tot dit type leerstof. Hoe is de natuur van het kind. Bijvoorbeeld: Rekenvermogen vindt zijn oorsprong in het bewegen.
3. Zoek binnen dit didactisch schema uit waar je als leerkracht de zon bent (overstralend op de kinderen, leidend) en waar je de maanfunctie vervult (spiegelen van datgene wat er in de kinderen leeft.)
4. Laat kinderen in een onderzoekende houding komen waarin de eigen modellen en strategieën tot uiting komen.
5. Wees je bewust in welke fase de klas is bij het opbouwen van je periode.
Bijvoorbeeld: Zijn we al aan het individualiseren toe?
6. Activeer de voorkennis van leerlingen.

5. Visie op betrokkenheid

Het onderwijs dient aan te sluiten bij de diverse niveaus van de kinderen.

Tips voor de praktijk

1. Differentieer op cognitief gebied.
Zorg dat hoogvliegers en zorgleerlingen op niveau aangesproken worden.
2. Spreek de kinderen aan op hun leerstijl. Op hun wijze van ontmoeting met de wereld
Kijkrichtingen:
Temperamenten,
Kosmisch Aards
Groothoofdig / kleinhoofdig
Fantasierijk / fantasiarm
Constitutietypen van sigaud
De leerstijlen van Kolb,
De meervoudige intelligentietypen
Laat het willen het denken wekken . Wanneer kinderen deze eerste stap niet nodig hebben heb dan de moed om die over te slaan in het didactische proces.
Zorg dat het leren van hoogvliegers in een lijn komt.
Zoek dus niet naar eenmalig materiaal (incidentele aanpak) maar naar een proces.
3. Besteed aandacht aan de voorwaarden tot differentiëren.
Zie daarvoor bijvoorbeeld de Modules adaptief onderwijs van de Begeleidingsdienst voor vrijescholen. (geschikt om met een heel team aan te werken.)

6. Visie op betrokkenheid

Humor, licht en luchtigheid kan ontspannend werken.

Tips voor de praktijk

1. Lardeer het onderwijs met accenten van ernst en humor.
2. Heb je moeite met humor, neem je dan voor dat je de kinderen een keer op een dag flink laat lachen, desnoods met een vertelde grap
3. Zoek spelen, liederen, verhalen en gedichten die een verrassingselement in zich dragen.
4. Kijk naar de kinderen die lachen en leef je in. Waarom vinden ze dit grappig?
Word zelf weer even kind.
5. Schrik niet als alles anders gaat dan je dacht. Observeer, relateer en ga van de nieuwe situatie uit.
6. Als een kind geblokkeerd lijkt om zich te verbinden, kan humor deze blokkade soms doorbreken.

7. Visie op betrokkenheid

Het werken aan een innerlijke band tussen leerkracht en leerling opent de weg tot het instappen in onderwijsprocessen.

Tips voor de praktijk

1. School uiterlijke en innerlijke interesse voor het zich ontwikkelende individu.
2. Kijk 's avonds alle kinderen innerlijk even in de ogen.
3. Vraag je 's avonds af welk wonder gebeurd is.
4. Zorg dat je regelmatig een persoonlijke opmerking voor de kinderen hebt; een opmerking bij een gecorrigeerd werk doet vaak wonderen.
5. Durf kinderen tegen een hindernis te laten lopen omdat je vanuit je verbinding weet dat het goed voor hem/haar is.
6. Geef kinderen die veel aandacht vragen ongeraagd (terechte!) complimenten. Wees ze voor.
7. Geef angstige kinderen een plek dicht bij je.
8. Geef overmoedige kinderen de vrijheid en het vertrouwen.
9. Signaleer je eigen irritatie. Kijk er als het ware van bovenaf naar en zoek dan naar iets wat je met het kind verbindt en ontmoet het kind even.

8. Visie op betrokkenheid

Het gevoel van leraar en leerling samen op weg te zijn in onderwijsland schept een veilige leerbedding waarin de kinderen graag willen instappen.

Tips voor de praktijk

1. Sta regelmatig naast de leerling in het onderwijsleerproces in plaats van er tegenover.
2. Laat leerlingen verwoorden hoe ze een opdracht aangepakt hebben en neem de rust om daar werkelijk naar te luisteren.
3. Zet je eigen strategie en aanpak naast die van een kind en laat soms het kind kiezen.
4. Denk hardop zodat de kinderen merken dat jij ook niet alle antwoorden pasklaar hebt.
5. Bevraag het kind op zijn keuzes en geef mogelijkheden aan.
6. Beantwoord een vraag soms met een wedervraag.

9. Visie op betrokkenheid

Een goede sociale klassenstructuur werkt positief door naar het (kunnen en willen) instappen van de leerling

Tips voor de praktijk

1. Verzorg regelmatig sociale processen afgestemd op de ontwikkelingsfase middels toneelspel, muzikale activiteiten gesprekken, spelen en ... en.....
2. Laat kinderen vaak in tandems werken waarbij de een de ander kan helpen.
3. Laat kinderen uit een hogere klas behulpzaam zijn in lagere klassen.
4. Verzorg een vorm van coöperatief leren waarbij alle kinderen een eigen en dus waardevolle inbreng hebben in het leerproces.
5. Verzorg presentaties voor andere klassen, ouders en belangstellenden (schoolfeesten.)
6. Laat kinderen zaken verzorgen voor groepen mensen (Manden fruit voor de zieken tijdens het St. Maartensfeest.)
7. Bak eens iets met elkaar voor de klas of andere klassen.
8. Zoek naar spelen waarbij je de ander nodig hebt om het doel te bereiken of verbondenheid te beleven.
9. Zorg dat kinderen naar je toe durven komen met hun problemen.
10. Neem de onderlinge problemen van kinderen serieus en leer hen verschillende manieren om conflicten op te lossen (niet altijd pratend).

10. Visie op betrokkenheid

Biografische knelpunten belemmeren het positieve contact van de leerling met de onderwijs leersituatie.

Tips voor de praktijk

1. Wees alert op spanningen, verdriet, teleurstelling, ziekte ..... en begeleid het kind om dat goed te doorstaan.
2. Spreek ouders aan op waarnemingen die je aan de kinderen gedaan hebt en maak hen deelgenoot van je vragen/zorgen en zoek samen naar passende begeleiding.
3. Wijs collega's op kinderen die een moeilijke tijd doormaken.
4. R. Steiner heeft een aantal spreuken voor kinderen met problemen. Je kunt je meditatief richten op een zorgleerling. Ondersteun hen meditatief.

11. Visie op betrokkenheid

Duidelijkheid en structuur in een klas scheppen voorwaarden tot een vrije en open verbinding tot het leren.

Tips voor de praktijk

1. Doordring de klas in praktische zin met structuur zodat kinderen de weg kennen en weten welk materiaal ze wel of niet mogen pakken.
2. Gebruik een duidelijke vorm van instructie waardoor de kinderen weten wat van hen verwacht wordt.
3. Kweek gewoontes die een bijdrage leveren aan de basisveiligheid.
4. Schep een duidelijke vragencultuur in de klas.
5. Maak gebruik van kijk- en handelingswijzers.
6. Wees voorspelbaar in het leerkrachtgedrag.

12. Visie op betrokkenheid

Het aanspreken van competenties daagt leerlingen uit zichtbaar te willen zijn.

Tips voor de praktijk

1. Sluit aan bij wat een leerling kan en wil leren.
2. Heb hoge verwachtingen van de competenties van kinderen.
3. Laat het kind regelmatig in het zonnetje staan waardoor zijn vermogens ook aan anderen zichtbaar worden.
4. Breng geen kwalitatieve rangorde aan in de inbreng van kinderen. (niet de een uitbundig prijzen en de ander niet). Ga ervan uit dat ieder doet wat hij kan.

13. Visie op betrokkenheid

Een juiste verhouding van het auditieve en visuele aspect doet meer recht aan de diversiteit van leerlingen.

Tips voor de praktijk

1. Ondersteun instructie en uitleg ook vaak met het visuele element.
2. Laat kinderen de opdracht herhalen
3. Laat een oplossingsstrategie mondeling horen en laat hem ook verbeelden op het bord of uitvoeren in het ruimtelijk gebied.
4. Laat een visuele indruk mondeling verwoorden.
Laat bijvoorbeeld een vormtekening verwoorden.
5. Werk aan hoorspelen (blinddoekspelen) en visuele spelen (o.a. memory).

14. Visie op betrokkenheid

Een kind heeft behoefte aan feedback na inspanning en prestatie ten behoeve van het zich opnieuw willen verbinden.

Tips voor de praktijk

1. Kijk schriften na en bespreek werkresultaten met opbouwende en herkenbare respons.
2. Hang het werk van kinderen op de prikborden en niet alleen het 'mooie' werk
3. Bespreek het kunstzinnige werk van kinderen klassikaal en laat overeenkomsten en verschillen zoeken.
4. Laat duidelijk horen en zien wat wel en niet kan. Pesten dat wil ik hier niet.
5. Vraag niet alleen naar het product maar ook naar het proces (heb je lekker gewerkt? Kon je direct beginnen?....)

15. Visie op betrokkenheid

Zorg ervoor dat kinderen zelf een inbreng kunnen hebben in het leerproces en de vormgeving daarvan.

Tips voor de praktijk

1. Neem ideeën en voorstellen van kinderen serieus en laat hen merken dat je daar als leerkracht wat mee doet.
2. Laat kinderen een eigen vormgeving van schrift, tekst, indeling bedenken.
3. Daag kinderen uit om de periode-inhoud zelf te verslaan
4. Probeer om de kinderen een deilverantwoordelijkheid te geven voor het foutloos werken. Zoek samen met de kinderen eens een andere manier om een periodeschrift of oefentekst te corrigeren.
5. Laat ook eens groepsverslagen of werkstukken maken als verwerking en stel die ten toon.

16. Visie op betrokkenheid

Biedt de kinderen de mogelijkheid op verschillende manieren van werken in te stappen op handelings-, model- en mentaal niveau.

Tips voor de praktijk

1. Laat kinderen niet alles op dezelfde manier doen. Wanneer een kind een opdracht op mentaal niveau aan kan laat hem dan vast aan het werk gaan; dan heeft hij/zij geen uitleg meer nodig.
2. Geef de kinderen de gelegenheid alles wat er aangeboden wordt in de wereld te herkennen.
3. Zorg dat er kijk- en handelingswijzers zijn voor alle leeronderdelen.
4. Zorg voor voldoende hulpmateriaal (zoals rekenrekjes, tafelkaarten, enz.)

17. Visie op betrokkenheid

Het beleven van de zinvolheid van een leerproces draagt bij aan het zich willen verbinden met een dergelijke inhoud.

Tips voor de praktijk

1. Laat zo nu en dan merken waar je de leerinhoud voor nodig hebt.
2. Laat veel toepassen in het dagelijks leven. Laat bijvoorbeeld rekenopdrachten overgaan in alledaagse situaties en andersom, laat het lezen een verband hebben met de beleving.
3. Ga in op vragen van kinderen over zingeving.

18. Visie op betrokkenheid

Aansluiten op de eigenheid van een vakgebied maakt het kinderen mogelijk een snellere verbinding te maken.

Tips voor de praktijk

1. Rekenen stappen we binnen door uit te gaan van de beweging. Meten en maten ontmoeten we aan het eigen lichaam. Zo heeft elk vakgebied zijn eigenheid die het kinderen gemakkelijk maakt in te stappen. Maak gebruik van deze eigenheid.

19. Visie op betrokkenheid

Het geven van een toekomstbeeld (bijvoorbeeld zeggen: dat kunnen we als we in de zesde zitten). Of het uitsparen van een stukje leerstofinhoud. Dit werkt versterkend op de betrokkenheid wanneer dat thema aan de orde komt.

Tips voor de praktijk

1. Geef regelmatig aan waar de leerstof heen leidt.
Bijvoorbeeld: 2×2 dat noemen ze kwadrateren in de zevende, daar leer je hoe je dat moet doen.
2. Maak gebruik van begrippen die kinderen niet direct kunnen plaatsen maar die in de toekomst reëel worden. Een kind hoeft niet alles wat er gedaan wordt meteen te begrijpen..
3. Schroom niet om moeilijke woorden te gebruiken bij het vertellen.
4. Kijk met de hele klas naar het werk van een hogere klas en verheug je op de tijd dat je dat ook gaat leren.
5. Verzorg regelmatig schoolfeesten waar de klassen elkaar wat laten zien.
6. Spreek met respect over wat mensen in de wereld kunnen en wat je daar allemaal voor moet leren en kunnen.

20. Visie op betrokkenheid

Werken aan een presentatie of uitvoering van werk of een toneelstuk kan de betrokkenheid versterken, vooral wanneer er deelverantwoordelijkheden gegeven worden.

Tips voor de praktijk

1. Maak eens een tentoonstelling van het kunstzinnige werk van een klas en nodig andere klassen en ouders uit om te komen kijken.
2. Ontwerp met de klas een presentatie van een periode en maak er een gewoonte van dat aan het eind deze vertoond wordt
3. Ontwerp kaarten/ affiches/spelen enz voor andere klassen.
4. Laat zien waar je trots op bent.

21. Visie op betrokkenheid

Tips voor de praktijk

22. Visie op betrokkenheid

Tips voor de praktijk

Nawoord

Boekje doorgebladerd, uitgelezen.....klaar?

Nee: boekje doorgebladerd, uitgelezen.....verder!

Inmiddels hebben de schoolbegeleiders al weer vele andere visies en tips gegeven. Wij zijn dus al verder gegaan en zullen dat blijven doen rondom deze thema's.

We hopen dat op de lege plekken in dit boekje jullie ervaringen en gedachtes terecht komen ter verrijking van leerlingen en leerkrachten!

Met hartelijke groet,

Gerda Lubberdink

December 2007